

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ÇERÇEVESİNDE KIRSAL YOKSULLUKLA MÜCADELENİN ÖNEMİ

THE IMPORTANCE OF RURAL POVERTY RALLY ON THE SUSTAINABILITY FRAMEWORK

Dr. Öğr. Üyesi Suna Muğan ERTUĞRAL

İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi İktisat Bölümü, sertugral@yahoo.com, İstanbul-Türkiye

ÖZET

Günümüzde tüm ülkeler için yoksulluk ciddi bir problem olmaya devam ederken çevresel bozulmadan kaynaklanan ekonomik sosyal ve ekolojik olumsuzluklarda hız kazanmıştır. Özellikle hızlanan göç olgusu ile birlikte kentsel ve kırsal alanların belirgin şekilde ayrılması sorunların şiddetini ve yapısını da etkilemiştir. Kentsel ve kırsal yoksulluk şeklinde yapılan değerlendirme ise, sorunların kendi yapısı içinde ele alınması ve çözüm bulunması bakımından önemli olmaktadır. Ancak kırsal yoksulluk, kentsel yoksulluktan daha yoğun ve yaygın yaşanan bir olgudur. Göç olgusu ile hız kazanan kırsal yoksulluk, tüm dünyayı tehdit eder boyutlara ulaşmakta ve acil önlemler alınmasını gerektirmektedir. Bu kapsamda yoksullukla mücadele sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesi için son derece önemli olmuştur. Çünkü yoksulluğun ekonomik ve sosyal etkileri sürdürülebilir kalkınmayı olumsuz yönde etkilemektedir. Sürdürülebilirlik, en temel anlamı ile gelecek kuşakların ihtiyaçlarının karşılanmasını risk etmeden bugünün ihtiyaçlarının karşılanması olarak tanımlanmakla birlikte yoksulluk sorunu hem sürdürülebilirliğe engel hem sürdürülebilirliğin sağlanamamasının sonucudur. Yoksulluk sorununun çözümü için sürdürülebilirlik yaklaşımı ve yoksulluğun birlikte anlaşılması önem arz etmektedir.

Bu çalışmanın amacı giderek artan ve şiddetlenen yoksulluk sorunu içinde kırsal yoksulluğun sürdürülebilirlik yaklaşımı çerçevesinde değerlendirmesidir. Bu kapsamda sürdürülebilir politikalar ile birlikte kırsal yoksulluk sorunun şiddetinin azaltılması ve çözüm yolları teorik çerçevede ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilir Kalkınma, Yoksulluk, Kırsal Yoksulluk

ABSTRACT

Poverty, which is a serious problem for all countries in these days, has gained momentum due to economic social and ecological problems resulting from environmental degradation. Especially, with the accelerating migration phenomenon, the distinctive separation of urban and rural areas has also affected the severity and structure of the problems. Assessment in the form of urban and rural poverty is important in terms of addressing the problems within their own structure and finding solutions. However, rural poverty is a more intense and widespread phenomenon than urban poverty. Rural poverty, which is gaining momentum with the phenomenon of migration, reaches dimensions that threaten the whole world and requires urgent measures to be taken. In this context, the fight against poverty has been of the last importance for the sustainable development because economic and social impacts of poverty affect sustainable development negatively. Essentially, sustainability is the basic answer to supplying today's needs without risking supplying the needs of future generations, and the poverty issue prevents sustainability and also it is the the result of the failure to achieve sustainability. Sustainability approach and understanding of poverty together are important for solving the problem of poverty.

The purpose of this study is to evaluate the rural poverty in the context of the sustainability approach in the increasingly aggravating poverty problem. In this context, sustainable policies and rural poverty problem are considered jointly to reduce of the severity as a solution in the theoretical framework.

Key Words: Sustainability, Sustainability Development, Poverty, Rural Poverty

1. GİRİŞ

Tarihinin her döneminde bütün toplumların karşı karşıya olduğu en büyük sorunların başında gelen yoksulluk, günümüzde de gelişmiş ve az gelişmiş ülkelerin temel sorunların başında yer almaktadır.

Yoksulluk yeryüzünde milyonlarca insanın yaşadığı ve aynı zamanda diğer milyonlarca insanında her an karşı karşıya kalma riski taşıdığı sosyal ve ekonomik bir problemdir. Yoksulluk kavramı, insanlık tarihi boyunca tüm toplumlarda önemli bir olgu olarak, süregelen bir problem olmuştur. Ancak günümüzde yoksulluğun ölçülmesi ve yoksullukla mücadele öncelikli çalışma alanlarının başında gelmektedir.

Yoksulluğun azaltılması uluslararası bir sorun olmakla birlikte, yoksulluğun ölçülmesiyle ilgili kurallar konusunda uluslararası alanda bir fikir birliği bulunmamaktadır. Ancak uluslararası standartlar gereğince, günde 1 \$'dan daha az gelire sahip olanlar aşırı yoksul olarak tanımlanmaktadır(<http://www.unesco.org>). Yoksulluğun tanımlanması ve kimlerin yoksul olduğunun belirlenmesi yoksullukla mücadele açısından önem arz etmektedir.

2. YOKSULLUK OLGUSU

Yoksulluk kavramı ile ilgili literatürde farklı görüşler yer alsa da, kavram ve türleri açısından bazı ortak noktalara rastlamak mümkündür(Arpacıoğlu, Yıldırım, 2011). Sözlük anlamıyla yoksulluk, kişilerin hayatını idame ettirmek için gereken temel ihtiyaçların eksikliği ya da bunları karşılayamama durumudur. Yoksulluk kavram olarak zamanla değişse de genel olarak gıda, sağlık, eğitim gibi temel yaşam için gerekli ihtiyaçları karşılayamama ya da bu temel haklardan ve ihtiyaçlardan yoksun kalma durumu şeklinde de tanımlanmaktadır(<http://toplubilgi.com>).

Yoksulluk kavramı içerisinde insanoğlunun yaşamını sürdürebilmesi için kesinlikle olması gereken bazı unsurlar vardır. Bu içinde yaşanılan toplum koşulları ve özellikleri dikkate alınmaksızın, insanların uygun yiyecek, giyecek ve barınma ihtiyacı en temel olanıdır(Gönel, 2013). Toplumun genel düzeyine göre belli bir sınırın altında gelir veya harcamaya sahip olan birey veya hane halkı görece anlamda yoksul sayılmaktadır. Mutlak yoksulluk; hane halkının ya da bireyin asgari yaşam düzeyini sürdürebilmesi için gerekli, yalnızca en temel ihtiyaçlarını karşılayabilmesi durumudur(<http://www.tuik.gov.tr>). Bu temel ihtiyaçlarını karşılama imkânına ve minimum yaşam standartlarına sahip olamamak yoksulluk olgusu şeklinde tanımlanmaktadır.

Görüldüğü gibi, yoksulluk kavramının içeriklendirilmesi ve ölçülmesine ilişkin çalışma ve tartışmalar, yoksulluk olgusunun hızla yaygınlaşması nedeniyle yükselen toplumsal gerilimlere paralel bir ivme ile 1990 yılı ve sonrası yakın tarihli çalışmalara dayanmaktadır(DPT; 2001). Yoksulluğun en belirgin nedeni, gelir dağılımındaki adaletsizlik olarak görülmektedir. Dünyada ve ülkemizde yaşanan ekonomik krizler, doğal afetler, göçler, savaşlar, küreselleşme ve yapısal uyum programlarının getirdiği kısıtlamalar hem yoksulluğun şiddetini artırmakta, hem de yeni yoksullar oluşturmaktadır. Türkiye'de tarım alanlarının daralması, tarım arazi işletmelerinin küçülmesi, üretimde verim düşüklüğü ve tarımda makineleşme sonucu insan gücüne gereksinimin azalması gibi etkenlere ilaveten kentlerin eğitim, sağlık, istihdam, sosyal ve kültürel imkânlar yönünden çekiciliği birleştiğinde kırsal alandaki yerleşim yerlerinden kentlere yoğun bir göç yaşanmaktadır.(<https://webdosya.csb.gov.tr>, 2009). Oysa gelişmekte olan ülkelerde ekonomik kalkınmayı başlatabilmek için gerekli alt-yapının finansmanı, ancak tarım sektöründen sağlanabilecektir(Dinler, 2000). Sanayileşme ve kentleşmeye bağlı göç hareketlerinin kentlerde yoğunlaştırdığı nüfusun, iş edinme ve yaşam koşullarını iyileştirme imkanlarının daralması, kentsel yoksulluğun temel nedenlerini oluşturmaktadır(<https://webdosya.csb.gov.tr>, 2009). Bu paralelde kırsal yoksullukta hızlanarak önemli bir sorun olmaktadır. Bölgesel eşitsizliklerin ciddi boyutlara vardığı ülkelerde, yoksulluk ülke içerisinde coğrafi olarak yoğunlaşmaktadır(Gönel, 2013).

3. KIRSAL YOKSULLUK

1950'li yıllarda kentleşmeyi hızlandıran politikalar sonucu kırsal kesimin yoksullaşması, kent-kır arasındaki farkın geometrik olarak artmasına neden olmuştur. Bunun sonucunda kentleşen köylü nüfus, terk ettikleri kırsal kesim yoksulluğunun farklı bir versiyonu olan kent yoksulluğu ile tanışmışlardır(Gönel, 2013). Ancak kırsal kesim kaybettiği nüfus ile birlikte daha da zayıf bir gelişme eğilimi ile kırsal kesim yoksulluğunu yoğun olarak yaşamaktadır.

Kırsal alanlar gelişim bakımından zayıf olması sebebiyle kentlere yönelik göç hızlanmıştır. Bu göçler sebebiyle kentte yaşayanların istihdam imkânlarını kırsaldan gelenlerden dolayı daralmaya sebep olmaktadır. Kırsal kesimde sürdürülebilir büyüme olmadan kentsel alanların hızla büyümesi kırsal ve kentsel alanlarda eşitsizliği artırıp yoksulların daha yoksul olmasına sebep olmaktadır. Bu adeta bir kısır döngü şeklinde devam etmektedir. Kırsal yoksulluk göçe, göç kentsel yoksulluğa neden olmakta ve kırsal yoksulluk ise süreklilik arz etmektedir.

Küreselleşmenin etkisini arttırdığı dönemde kırsal yoksulluk daha çok az gelişmiş ülkelerde görülen bir yoksulluk türüdür. Kırsal yoksulluk, kentsel yoksulluktan “tarım” faaliyeti ile ayrılmaktadır. Kırsal yoksulluğun eksenine, eksik istihdam içindeki topraksız köylüler, topraksız tarım işçileri (geçici veya mevsimlik tarım işçileri), topraklarının miktarı az olan toprak sahipleri girmektedir. Bunlara ayrıca köylerde ve kırsal bölgelerde basit yöntemlerle mal ve araç üreten zanaatkarlar ve kent ile kırsal bölge arasında kalan ekonominin yeni gelişmeye başladığı yerlerde yaşayan bireyler dahil edilebilir (Pehlivan, 2010).

Kırsal yoksulluk, gelişmekte olan ülkelerde tarım sektörünün hızla çözülerek gizli işsizliğin açık işsizliğe dönüşmesi olgusuna dayanır. ILO kırsal yoksullaşma sürecine özellikle istihdam açısından yaklaşarak “kırsal yoksulluk” (rural poverty) üzerine 1979’dan itibaren eğilmiştir. Kırsal yoksulluk, ILO’ya göre, kırsal alandaki açık veya gizli işsizlik olarak tanımlanmakta, azalan gelir düzeyleri nedeniyle kırsal alanda hızlı bir yoksullaşma sürecine dikkat çekmektedir (DPT,2001). Dünya genelinde tüm ülkelerde kırsal yoksulluğun kentsel yoksulluktan çok daha yaygın olduğu görülmektedir. Türkiye’de 1950 ‘li yıllarda başlayan göç olgusu sebebiyle kent ve kır ayrımının belirginleşmesi kentsel ve kırsal yoksulluğun hızlanmasına da sebep olmuştur.

Bu konuda TÜİK tarafından yapılan 2009 verilerine dayanarak kırsal yoksulluğun daha yaygın olduğunu görmekteyiz. Buna göre; Tablo 1’de de görüldüğü gibi, kırsal yerleşim bölgelerinde 2005-2009 yılları arasında kırsal yoksulluk artmış, kentsel yoksulluk ise düşüş göstermiştir. 2009 yılında % 38,69 olan kırsal yoksulluk oranına karşın kentsel yoksulluk oranı % 8,86 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo1. Hanehalkı fertlerinin ekonomik faaliyet durumuna göre yoksulluk oranları, Türkiye, Kent, Kır-2005-2009 Bin Kişi

Yıllar	Toplam	Kentsel	Kırsal
2005	20.50	12.83	32.95
2006	17.81	9.31	31.98
2007	17.79	10.36	34.80
2008	17.11	9.38	34.62
2009	18.08	8.86	38.69

Kaynak: TÜİK,2018, www.tuik.gov.tr erişim 03.08.2018.

Türkiye’de kır-kent arasında yoksulluk oranları itibariyle önemli farklılıklar mevcuttur.

Tablo2. Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Yoksul Fert Sayısı, 2007-2009 Türkiye, Kent-Kır Bin Kişi

Yöntemler	2007	Türkiye		Kent			Kır		
		2008	2009	2007	2008	2009	2007	2008	2009
Gıda Yoksulluğu Açlık)	328	374	339	33	122	29	295	252	310
Yoksulluk(Gıda+ Gıda Dışı)	12.261	11.933	12.751	4.968	4.533	4.318	7.293	7.400	8.432
Kişi Başı Günlük 1dolar Altı	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kişi Başı Günlük 2.15 dolar Altı	356	330	159	43	93	20	313	237	138
Kişi Başı Günlük 4.3 dolar Altı	5.796	4.759	3.066	2.111	1.483	469	3.686	3.276	2.597
Görel Yoksulluk	10.127	10.497	10.669	4.017	3.871	3.214	6.110	6.626	7.455

Kaynak: http://www.tuik.gov.tr, TÜİK, 2009 Yoksulluk Sonuçları

Türkiye’deki 2007-2009 yılları arasındaki yoksul fert sayıları incelendiğinde, 2007 yılında toplam 328.000 kişinin açlık sınırında olduğu, bu miktarın 295.000 kişi ile kırsal alanlarda ağırlıklı payı oluşturduğu görülmektedir. İzleyen yıllarda ise aynı şekilde kırsal alanlar aleyhine durum gelişmektedir. Aynı şekilde kentlerde 4.968.000, kırsal ise 7.293.000 fert gıda ve gıda dışı

harcamalarını karşılayamamaktadır. Tablonun genel olarak değerlendirilmesi sonucunda 2007-2009 dönemi itibarıyla Türkiye’de yoksullukta azalma görülmesine rağmen, yine de yüksek seviyelerde bir yoksulluk mevcuttur. Aynı zamanda, tablonun incelenmesiyle, Türkiye’de kırsal yoksulluğun daha yüksek olması kırsal yoksullukla mücadeleyi son derece önemli kılmaktadır. Bu durumun sürmesi durumunda göç olgusunun hızlanması suretiyle sorunların boyutu da değişecektir. Bu sebeple, kırsal yoksullukla mücadelede etkili olabilecek çözüm öneri ve stratejilerine ihtiyaç vardır. Kırsal alanlarda yaygın olan bu yolsuzluğu giderilmesi tarım ekonomisi ağırlıklı yapısı gereği, tarımsal üretimi temel alan araştırmalarla yoksullukla daha etkin mücadele edilmesi mümkündür. Yoksullukla mücadele kalkınma politikalarında kalkınma çabaları ile bütünleşmiş ve öncelikli konular olarak yer almaktadır. Özellikle yoksullukla mücadele için sürdürülebilir büyümenin sağlanması gerekmektedir.

1960’lı yıllarda çevre, kalkınma ve güvenli bir geleceğe ilişkin sorunların tartışılmaya başlaması ve bu konuda uluslararası politikaların geliştirilmesi gereğinin kabulüyle birlikte, yerel, ulusal, bölgesel ve küresel düzeyde sürdürülebilir kalkınma bir amaç olarak öne çıkmıştır. Bu gelişmeye koşut olarak, yoksulluk ve sürdürülebilirlik kavramları ile aralarındaki ilişkide de uluslararası alanda tüm ülkeler tarafından tartışılmaya başlanmıştır(<http://www.cevreciyiz.com>).

4. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE KIRSAL YOKSULLUK

Sürdürülebilir kalkınma sadece temiz, yaşanılacak ve güvenli bir çevre oluşturmayı hedeflemeyip, aynı zamanda daha istikrarlı, sağlıklı, refah seviyesinin ve yaşam standartlarının insana yakışır düzeylerde olduğu bir perspektifle de ilgilenmektedir. Bu nedenle ekonomik kalkınma içerisinde üzerinde durduğumuz kaynakların daha iyi ve daha etkin kullanımı, buna yönelik yatırımların artırılması, istikrarın ve rekabetin teşvik görmesi, yeteneğin ve daha çok çalışmanın geliştirilip ödüllendirilmesi bile sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde ele alınır. Dolayısıyla çerçevesi ekonomik kalkınmadan çok daha geniş olarak çizildiğinde, geniş sorunlarla yüz yüze gelmesi kaçınılmazdır(Gönel, 2013). Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, diğer bir deyişle Küresel Hedefler, yoksulluğu ortadan kaldırmak, yaşadığımız dünyayı korumak ve tüm insanların barış ve refah içinde yaşamasını sağlamak için evrensel eylem çağrısıdır(<http://www.tr.undp.org>). İnsanlar, ekonomik sistemler ve yaşam alanları birbirleri ile alakalı olduğundan, sürdürülebilir kalkınma; toplumun, ekonominin ve çevrenin bütünleşik bir şekilde ele alınması ile sağlanabilmektedir(Özdemir, Oğuz, 2018). Sürdürülebilir kalkınma süreci, yoksulluğu ortadan kaldıran bir büyüme yapısının sosyal ve çevresel iyileşmelerle uyumlulaştırılmasını gerektirmektedir. Toplumun, ekonominin değişim ve dönüşümünde birbiri ile ilişkili pek çok faktör etkili olmaktadır (<https://www.tubitak.gov.tr>).

Sürdürülebilir kalkınma kavramı ise ilk kez, 1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu’na hazırlanan Brundtland Raporu’nda "Bugünün gereksinimlerini, gelecek kuşakların gereksinimlerini karşılama yeteneğinden ödün vermeden karşılayan kalkınma" olarak tanımlanmıştır. 3-14 Haziran 1992 tarihlerinde Rio de Janeiro’da yapılan BM Çevre ve Kalkınma Konferansı (Rio Konferansı), ulusların, çevreye duyarlı yönetim şekilleri benimsemelerine yönelik bir dizi ilkenin kabulü açısından önemli bir adım olmuştur(<http://www.mfa.gov.tr>). 1996 yılında Roma’daki Dünya Gıda Zirvesi özellikle gıda üretimindeki sürdürülebilirliğin sağlanması, yoksulluğun azaltılması, kırsal gelişme gibi konularda taahhütlere girmiştir(Gönel, 2013). Kırsal gelişmenin sağlanması ve kırsal yoksulluğun giderilmesi, sürdürülebilir kalkınma için önemli ve üstesinden gelmesi gereken bir durumdur.

Kırsal kalkınma yaklaşımları teknolojik gelişmeler ve sosyo-ekonomik koşullar çerçevesinde zaman içerisinde farklılaşmaktadır. Ülkelerin ekonomik, sosyal, kültürel ve idari özelliklerine göre uygulamada farklılıklar görülmektedir. Kırsal kalkınma yaklaşımlarında 1980’li yıllara kadar tarımda modernizasyon ve devlet müdahaleleri egemen olmuştur. 1980’li yıllardan sonra serbest piyasa, sürdürülebilir kalkınma, katılım, yönetim gibi kavramlar kırsal kalkınma politikalarını

şekillendiren kavramlar olmuştur. Bu gelişmeler karşısında uluslararası kuruluşlar da kırsal kalkınma konusunda yeni strateji arayışlarına girmişlerdir(Gülçubuk, 2015).

Dünya Bankası'nın yoksulluk kavramına ilgisinin temeli 1970'li yıllara dayanmaktadır. 1970'li yıllarda hızlı sanayileşmeye dayalı büyüme sürecinde gelir dağılımının bozulması ve yoksulluk sorununa kalıcı bir çözüm arayışı Dünya Bankası'nın ilgilenmeye sevk etmiştir. Yoksulluk sorununun gelişme gündeminin başına geçmesi Dünya Bankası'nın “Temel İhtiyaçlar ve Büyüme ile Birlikte Yeniden Dağılım” temelinde stratejiler oluşturmasında önemli bir rol oynamıştır. Kentsel yoksulluk ve kırsal yoksulluk bu dönemde Dünya Bankası'nın temel ilgi alanlarını oluşturmuştur. Dünya Bankası'nın kredileri içerisinde, yoksullukla ilgili tarımsal kredilerin payı %28'den %63'e çıkmıştır(Şenses, 2003). Dünya Bankası, kendi uygulamalarına yönelik olarak, “Yeni Kırsal Kalkınma Stratejisi”(2003) belirlemiştir. Bu stratejinin misyonu olarak “yoksulluğun azaltılması” hedeflenmiştir. Dünya Bankası, ortaya konacak kırsal kalkınma stratejilerini sürdürülebilir kırsal kalkınma ilkesinden hareketle şu esaslara bağlamıştır; (Gülçubuk, 2015)

- ✓ Kırsal kalkınma çok disiplinli ve çoğulcu yaklaşımlar gerektirmektedir.
- ✓ Kırsal altyapıya öncelik verilmelidir.
- ✓ Sosyo-ekonomik ve kültürel sorunlar katılımcı yaklaşımlarla analiz edilmelidir.
- ✓ Kırsal kalkınma sorunlarına ait çözümler toplum katılımını ve toplum dinamiklerini temel almalıdır.
- ✓ Yoksullar, topraksızlar, kadın ve çocuk konusuna özel önem verilmelidir.

Dünya'da sosyal, ekonomik, kültürel, yönetsel ve mekânsal yeniden yapılanma sürecindeki değişimler çeşitli alanlarda olduğu gibi kırsal alanlarda da değişime neden olmaktadır. Bu değişimlerin etkisiyle birlikte kırsal alanların kalkınma politikalarında yeni bir yapılanma sürecine girilmiştir. Uzun yıllar kırsal alan politikalarının önemli bir bileşeni olarak kabul edilen tarım sektöründe yaşanan sorunlar kırsal alandaki çözümleri hızlandırmıştır. Bu duruma ilave; kırsal alanlarda artan yoksulluk ve yoksunluk, kır-kent ikilemiyle birlikte kır kent arasındaki gelişmişlik farkının artması ve kırsal alandaki doğal kaynakların hızla tükenmesi, kırsal alan politikalarının farklılaşmasını gerektirmiştir. Tarım sektörüyle özdeşleştirilen kırsal alanlarda, ekonomik temelli ve devlet destekli yaklaşımların günümüz neoliberal politikaları karşısında yetersiz kaldığı görülmüştür(Yenigül,2017). Tarım, sadece bir meslek değil, aynı zamanda bir yaşam tarzıdır. Bu denli özellikler arz eden tarım sektöründe üretimin ve verimliliğin artırma yollarının araştırılması ve tarımsal sorunların çözümü, tarıma ayrıca incelenmesi gereken bir konu niteliği kazandırmaktadır(Dinler, 2000).

Bu kapsamda yapılan değerlendirmelerde kırsal yoksulluğun iktisadi faaliyet alanları itibariyle dağılımına baktığımızda tarım sektöründe ağırlıklı olduğu görülmektedir. 2017 yılı TÜİK verilerine göre, tarım sektöründe çalışan sayısı 159 bin, tarım dışı sektörlerde çalışan sayısı ise 823 bin kişi artmıştır. İstihdam edilenlerin %19,4'ü tarım, %19,1'i sanayi, %7,4'ü inşaat, %54,1'i ise hizmetler sektöründe yer aldı(TÜİK). Diğer sektörler itibariyle karşılaştığımızda temel ihtiyaçlarımızın kaynağı olan tarım sektöründe yaratılan istihdam yeterli olmamaktadır. Nüfusun yoğun olarak yer aldığı, büyük aile yapısının yaşadığı ve faaliyet alanı olarak işgücünün tarım sektöründe istihdam edildiği kırsal yerleşim alanları kırsal yoksulluk sarmalına girmiştir. Özellikle tarım sektöründe istihdam imkânı bulamayan işgücünün hizmetler sektörüne kayması süreç içinde tarım sektörünü de zayıflatmaktadır. Bu doğrultuda tarımsal alanlarda üretimde verimin düşmesi ve hane halkı gelirinin düşük gerçekleşmesi sosyo-ekonomik sorunların temelini oluşturmaktadır. Tarım işçilerinin ortalama ücretleri bakımından yapılan incelemelerde mevsimlik ve sürekli tarım işçilerinin ücretlerinin cinsiyete göre değerlendirmeler de de düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Tarım İşçilerinin Ortalama Günlük ve Aylık Ücretleri

Mevsimlik İşçilerin Günlük Ücretleri(TL)				Sürekli İşçilerin Aylık Ücretleri (TL)			
	2016	2017	%		2016	2017	%
Ortalama	59	66	12.7	Ortalama	1 677	1 857	10.7
Kadın	53	60	13.5	Kadın	1 456	1 576	8.2
Erkek	66	73	10.1	Erkek	1 714	1 921	12.1

Kaynak: TÜİK, Haber Bülteni, Sayı: 27706, 14 Mart 2018

Tarım işçileri, Türkiye'nin farklı bölgelerinde farklı ücretlerle çalışırken, kadın ve erkekler arasında da büyük uçurumlar oluşmuştur. Aynı zamanda mevsimlik ve sürekli çalışan tarım işçileri standart bir ücrette almamaktadırlar (<https://www.tarimdanhaber.com>). TÜİK verilerine göre, Tarımsal işletmelerde mevsimlik tarım işçilerine yapılan en yüksek günlük ücret ödemesi kadın işçiler için 79 TL ile Ordu, erkek işçiler için ise 104 TL ile Ardahan ilinde gerçekleşmiştir. En düşük ücret ise, kadın işçiler için 36 TL, erkek işçiler için 46 TL ile Hatay ilinde uygulanmıştır. Tarımsal işletmelerde sürekli tarım işçilerine ödenen aylık ücretlere bakıldığında, kadın işçilere 1.850 TL ile Ankara'nın, erkek işçilere 2.854 TL ile Bursa'nın en yüksek ödemenin yapıldığı iller olduğu görülmektedir. En düşük ücretler ise, kadın işçiler için 800 TL ile Samsun, erkek işçiler için ise 1.000 TL Kilis ilinde gerçekleşmiştir (Tuik). Buna göre üretim şekli, bulunduğu bölge ve cinsiyet ayrımı ücretlerin farklılaşmasına sebep olmaktadır. Özellikle kadın işgücünün tarla ve bahçe işlerinde daha yoğun istihdam edilmektedir. Ancak ücret ödemelerinde cinsiyete bağlı bir ayrımcılık oluşmaktadır. Bu ise hanehalkı gelirini olumsuz yönde etkilemektedir. Tarımda gelir eşitsizliği ve mevsimlik istihdama uygun yapısı kırsal yoksulluğu da beraberinde getirmiştir. Türkiye ekonomisinde tarım sektörünün yeri oransal olarak düşmesine rağmen yaşamsal ihtiyaçların temeli olmasından dolayı önemini korumaktadır.

Tablo 4. Tarım sektörünün GSYH'de Payı

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
GSYH (Milyon \$)	1.569.672.115	1.809.713.087	2.044.465.876	2.338.647.494	2.608.525.749	3.104.906.706
GSYH İçinde Tarım Sektörünün Payı (%)	% 7.8	% 6.7	% 6.6	% 6.9	% 6.2	% 6.1
Tarım Sektörünün Payı (Milyon \$)	67.536.064	63.914.163	61.604.432	59.499.609	53.414.802	52.111.042
Döviz kuru(TL)	1,802	1.904	2.187	2.713	3.024	3.648

Kaynak: T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, TÜİK

Tablonun incelenmesiyle tarım sektörünün payının düşmesi üretimi ve verimliliği etkileyerek yaşamsal ihtiyaçlarımızın temini ile ilgili sorun olması kaçınılmazdır. Aynı zamanda artan döviz kurunun da bu olumsuz duruma etkisi söz konusu olmaktadır. Bu durumda ise tarım sektörünün payının azalması ile üretimde etkinliğin azalması neticesinde kırsal yoksulluk ise artmaktadır. Kırsal yoksulluk sebebiyle ülkelerin gelişme süreçlerinde tarımın ülke ekonomisine katkısı azalmaktadır.

Sosyal devlet anlayışını benimsemiş olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti, bu alanda farklı politika ve stratejiler belirleyerek yoksullukla mücadele programlarını sürdürmektedir. Türkiye'de yoksullukla mücadele alanında yürütülen sosyal yardım faaliyetleri farklı kurum ve kuruluşlar tarafından yapılmakta olup, temel amaç ülkedeki yoksulluk oranını asgari düzeye indirebilmektir (İncedal, 2013). Ülkemizin gıda güvenliği koşullarının iyileştirilmesi ve tarımda istikrarlı gelişmeyi sağlamak üzere; arazi parçalılığının azaltılması, işletme ölçeklerinin etkin kullanımı, üretici örgütlülüğünün artırılması, güvenilir tarımsal verilerin temini, ürün pazarlama altyapısının iyileştirilmesi, üretimde kendine yeterliliğin artırılması, kayıt dışılığın azaltılması, güvenilir gıdanın arzı ve tüketiminin sağlanması, ürün-bölge-üretici bazlı su varlığını dikkate alan destekleme sistemine geçilmesi ve

piyasa istikrarının korunmasına ilişkin Onuncu Kalkınma Planında ortaya konulan politika tedbirlerinin uygulanması yönünde çalışmalar yürütülmektedir (<http://tarim.kalkinma.gov.tr>).

İnsan yaşamının devamı için son derece önemli olan gıda maddelerinin üretimini üstlenen tarım sektörünün, sektöre ait nitelik ve sorunları mevcuttur. Bu sorunlara yönelik politikaların oluşması kırsal yoksulluğu azaltacak önlemler olacaktır(Dinler, 2000). Bu sebeple etkin politikalar sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında son derece önemlidir. Bölgelerarası dengesizliklerin giderilmesi ve gelir dağılımındaki dengesizlikleri azaltmaya yönelik projeler sürdürülebilir kalkınma için gereklidir. Kırsal alanı kapsayan sosyal ve ekonomik destek projeleri yoksul kırsal kesimin üretime katılması yönünde finansal destek sağlayarak ekonomik ve sosyal gelişim açısından önem taşımaktadır. Devletin kırsal yoksullukla mücadele çalışmaları süreklilik arz etmektedir. Bu katkılara rağmen, kırsal kesimde ve tarım sektöründe yoksulluğun halen yüksek olduğu bu yöndeki olumlu değişimlerin ise çok düşük düzeylerde olduğu görülmektedir. Ancak, Kırsal yoksulluğun aşılması için tümleşik bir tarımsal planlama gerekmektedir. Ekonomik kaynaklı göç ve hizmet sektöründe faaliyette geçiş yoksulluğu azaltmayacağı gibi, boyutunu değiştirerek şiddetle yoksulluk sürecinin devam edeceği bilinmektedir. Bu sebeple ekonomik, sosyal, mekansal ve çevresel sürdürülebilir kalkınmayı hedefleyen politikalar kırsal kesimde çözüm sağlayabilecektir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Yoksulluk ile mücadele çerçevesinde sürdürülebilirliğe uygun olacak şekilde yoksulluk ile mücadele politikalarının üretilmesi ve yoksulluğun çok farklı ve çok yönlü bir sorun niteliği taşıması nedeniyle politika sağlayıcılarının sürdürülebilir ve uygulanabilir politikalar tasarlaması önem arz etmektedir. Yoksulluğun azaltılması ve önlenmesine amacıyla izlenecek politikalar iktisadi kalkınmanın ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında önemlidir.

Kırsal yoksullukla mücadele politikalarının oluşturulmasında, sürdürülebilir bir anlayış ve temel hedefler belirlenmelidir. Politikaların oluşumunda tarım kesimi hedeflenen ve yerel halkında dahil edildiği geniş bir katılım sağlanmalıdır. Kırsal alanların sosyal ve fiziki altyapısının geliştirilmesi ve doğal kaynakların sürdürülebilirliğinin sağlanması ve kırsal kesim nüfusunun nitelik kazandırılarak beşeri sermayesinin geliştirilmesi kırsal yoksulluğun azaltılmasında son derece önemli gelişmeler olacaktır. Tarımsal nüfusun göçü engelleyecek tarıma dayalı meslek edinme çalışmaları hem iş hem de üretimde verim artışını sağlaması bakımından önemlidir. Tarıma dayalı sanayinin kırsal yoksulluğun olduğu kırsal kesimde kurulması ve geliştirilmesi yoksulluğun azaltılmasında ciddi bir önlemdir. Ancak kırsal kalkınma için sadece tarım sektöründe gerçekleştirilecek kalkınma yeterli olmamaktadır. Sosyal açıdan da kırsal alanların geliştirilmesi son derece önemlidir. Tarım sektöründe çalışanların sosyal güvenlik hakları ve örgütlenmeleri yönündeki çalışmaların hızlanması bölgeden göçü engelleyecek önemli gelişmeler olacaktır. Özellikle son yıllarda köye dönüş projeleri ve bu konudaki kişisel istekler kırsal kesime katkı yapmak amacıyla desteklenmelidir. Kırsal yoksulluğun azaltılması ve kırsal kesimin gelişmesi tarım sektörünün güçlenmesine sebep olacaktır. Sürdürülebilirlik yaklaşımı çerçevesinde yoksullukla mücadele için sürdürülebilirliğe uygun politikalar ve iktisadi, sosyal ve çevresel politikaları göz önünde bulundurarak yön verilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Arpacıoğlu, Ö., Yıldırım, M. (2011), Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluğun Analizi, Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, 2011, Cilt: 4, Sayı: 2, (61), 60-76.

Dinler, Z. (2000), Tarım Ekonomisi, Ekin Kitabevi yayınları, Bursa, , (59-60), 1-394.

Devlet Planlama Teşkilatı(DPT), (2001), Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı, DPT: 2599 - ÖİK: 610, Ankara(105-108), 1-205

Gülçubuk, B.(2015), Dünya’da Avrupa Birliği’nde ve Türkiye’de Kırsal Kalkınma Yaklaşımlarında Değişimler, Kalkınmadunya- AB-Bülenthoca 2015, <https://acikders.ankara.edu.tr>, 1, (1-5).

Gönel, F. (2007), Kalkınma Ekonomisi, Efil Yayınevi, 2. Baskı, (31-294), 1-300. İstanbul.

İncedal, S. (2013), Türkiye’de Yoksulluğun Boyutları: Mücadele Politikaları ve Müdahale Araçları Aile ve Sosyal Politikalar, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, Ankara Mart 2013, <https://sosyalyardimlar.aile.gov.tr>, ISBN: 978-605-4628-66-7.

Özdemir, Ö.A., Oğuz, İ.H. , (2018), Sürdürülebilir Kalkınma Perspektifinden Yoksulluk Olgusu, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research Cilt: 11 Sayı: 55 Şubat 2018 Volume: 11 Issue: 55 February 2018 www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581 <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.20185537248>, 769-781.,

Pehlivan, V. (2010), “Küreselleşme, Yoksulluk ve Türkiye”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Şenses, Fikret. Küreselleşmenin Öteki Yüzü. 3rd ed. İstanbul, İletişim yayınları, 2003.

Uysal, A., (2003) Sürdürülebilir Kalkınma: Genel Bakış-Yönetici Özeti 6-Ocak-2003 <https://www.tubitak.gov.tr>, 1-16.

Yenigül, S.B., (2017), Kırsal Kalkınma Politikalarında Yeni Yaklaşımlar ve Bu Yaklaşımların Türkiye’nin Kırsal Kalkınma Politikalarına Etkisi, Planlama Dergisi, Cilt:27, Sayı:1, DOI: 10.14744/planlama.2016.47450 , <http://planlamadergisi.org>. 16-25

İnternet Kaynakları

T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Kentleşme Şurası 2009, Kentsel Yoksulluk, Göç ve Sosyal Politikalar Komisyonu Raporu, Nisan 2009, Ankara, <https://webdosya.csb.gov.tr>., adresinden alınmıştır., 1-133.

T.C. Dışişleri Bakanlığı, <http://www.mfa.gov.tr/surdurulebilir-kalkinma.tr.mfa.>, adresinden alınmıştır., (Erişim 05.08.2018).

T.C: Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı Sektörler ve Kamu Yatırımları Genel Müdürlüğü Tarım Dairesi Başkanlığı, (Erişim 05.08.2018)

T.C.Tarım ve Orman Bakanlığı, <https://www.tarim.gov.tr/SGB/Belgeler/Veriler/GSYIH.xlsx>. adresinden alınmıştır., (Erişim 06.08.2018).

Tarım Haber, <https://www.tarimdanhaber.com>., adresinden alınmıştır., (Erişim 03.08.2018).

TÜİK, T.C. Türkiye İstatistik Kurumu, Sayı: 27706 14 Mart 2018 http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1013 (Erişim: 07.08.2017)

TÜİK, T.C. Türkiye İstatistik Kurumu, Sayı: 27706 14 Mart 2018 <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21867> (Erişim:07.08.2017)

TÜİK, T.C. Türkiye İstatistik Kurumu, Sayı: 27706 14 Mart 2018 <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21584> (Erişim:07.08.2017)

Toplubilgi, <http://toplubilgi.com/yoksulluk-nedir-yoksulluk-cesitleri/>, adresinden alınmıştır., (Erişim 03.08.2018).

TSKB, http://www.cevreciyiz.com/Upload/Docs/CevreAkademisi/SurdurulebilirKalkinma/yoksullukla_mucadele.pdf, adresinden alınmıştır., (Erişim 03.08.2018).

UNESCO, <http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/international-migration/glossary/poverty/>, adresinden alınmıştır., Erişim 03.08.2018.

UNDP, <http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals.html>.

Uysal, A., (2003) Süründürülebilir Kalkınma: Genel Bakış-Yönetici Özeti 6-Ocak-2003 <https://www.tubitak.gov.tr>, adresinden alınmıştır.,1-16.,(Erişim 03.08.2018).

Yenigül, S.B., (2017), Kırsal Kalkınma Politikalarında Yeni Yaklaşımlar ve Bu Yaklaşımların Türkiye'nin Kırsal Kalkınma Politikalarına Etkisi, Planlama Dergisi, Cilt:27, Sayı:1, DOI: 10.14744/planlama.2016.47450 , <http://planlamadergisi.org>. adresinden alınmıştır., 16, (16-25).